

Ár 2013, föstudaginn 11. janúar, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Guðlaug B. Ólafsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 147/2012**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 31. ágúst 2012, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 31. ágúst 2012. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 5. september 2012, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 25. október 2012. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 20. nóvember 2012, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 30. nóvember 2012.

Málið var tekið fyrir á fundum nefndarinnar 4. og 11. janúar 2013.

II.

Málsatvik.

Þann 7. febrúar 2007 var skjalið „Niðurstöður greiðslumats“ undirritað af A, sem framkvæmt var greiðslumat á. Til ráðstöfunar eftir framfærslu og greiðslu lána á mánuði var kr. 30.024 og ráðstöfunarfé (eignir og væntanleg lán) var kr. 11.700.000. Tekið var fram að lántaki staðfesti að upplýsingarnar væru réttar og heimilaði að þær yrðu veittar ábyrgðarmönnum.

Þann 8. febrúar 2007 var skuldabréf nr. X, að fjárhæð kr. 2.200.000, gefið út af A til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Sóknaraðili og B, tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á láninu.

Fyrir liggur skjalið „Lánsúmsókn. Fylgiskjal með skuldabréfi X“ sem A skrifaði undir þann 8. febrúar 2007. Sóknaraðili og B skrifuðu einnig undir skjalið en undirskrift þeirra er ódagsett. Umsækjandi um lán að fjárhæð kr. 2.200.000 var tilgreind A og ráðstafa átti láninu til að greiða upp lán hjá L og lán í Y og heimild. Gert var ráð fyrir greiðslumati á skjalinu en reitir þess efnis eru fylltir út með 0.

Eftirfarandi kom fram á lánsúmsókninni: „*Ef skuldaábyrgð eða veð er sett til tryggingar fjárhagslegi skuldbindingu einstaklings, ber fjármálafyrirtæki samkvæmt*

“Samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga” (dags. 1. nóv. 2001) að meta greiðslugetu greiðanda, nema ábyrgðarmaður óski skriflega eftir því að það verði ekki gert. Samkvæmt samkomulaginu er þó ávallt skylt að meta greiðslugetu skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000,-. Þó er hjónum eða fólki í óvígðri sambúð heimilt að leysa fjármálafyrirtæki undan skyldu til greiðslumats, vegna ábyrgðar á skuldum hvors annars. Undirritaðir hafa kynnt sér efni upplýsingabæklings bankans um sjálfskuldarábyrgðir.“ Neðan við umræddan texta er skýrlega gert ráð fyrir að hakað sé við sérstaka yfirlýsingu ef ráðgert er að verja meira en helmingi lánsfjár til að endurgreiða önnur lán greiðanda hjá bankanum og ábyrgðarmanni hafa verið kynntar þær ráðagerðir. Þá eru samskonar reitir þar sem unnt er að haka við yfirlýsingar um að ekki sé óskað eftir greiðslumati eða að greiðslumat hafi verið framkvæmt og hvort niðurstöður þess bendi til að greiðandi efni skuldbindingar sínar eða ekki. Á umræddri lánsúmsókn hefur ekki verið hakað í neinn af þessum reitum.

Þann 26. janúar 2012 hafði sóknaraðili greitt kr. 711.522 vegna skuldabréfs nr. X.

Þann 23. febrúar 2012 var skjalið „Áritun um niðurfellingu sjálfskuldarábyrgðar“ dagsett. Þar kom fram að samkvæmt beiðni samþykkti varnaraðili að fella niður sjálfskuldarábyrgð B og M á skuldabréfi nr. X, og féll bankinn frá öllum kröfum á hendur þeim vegna skuldabréfsins. Varnaraðili kveður ábyrgðirnar hafa verið metnar ógildar á grundvelli 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga.

Þann 20. apríl 2012 sendi umboðsmaður skuldara varnaraðila tölvupóst þar sem óskað var eftir að umrædd ábyrgðaryfirlýsing yrði skoðuð og rökstudd afstaða tekin til gildis hennar. Þann 25. apríl 2012 sendi varnaraðili umboðsmanni skuldara láns skjölin og niðurfellingu ábyrgðar, þar sem ábyrgð var ekki lengur í gildi.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 31. ágúst 2012.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst endurgreiðslu að fjárhæð kr. 711.522 sem greiddar voru af sóknaraðila, sem ábyrgðarmanni á skuldabréf nr. X. Sóknaraðili vísar til þess að sjálfskuldarábyrgðin hafi verið ólögmæt frá upphafi og felld niður af bankanum ásamt öllum kröfum þann 23. febrúar 2012. Með því að bankinn felli niður sjálfskuldarábyrgðina og viðurkenni ólögmæti hennar sé ljóst að sóknaraðila hafi ekki borið að greiða þessar greiðslur og því sé eðlilegt að varnaraðili endurgreiði þær með sanngjörnum vöxtum.

Sóknaraðili bendir á að hann hafi greitt 29 greiðslur upp á kr. 711.522 á tveggja ára tímabili, sem með sköttum og skyldum séu launatekjur vel á aðra milljón króna sem þyki álitleg upphæð í heimilisbókhaldi flestra og því umtalsverð fjárhæð sem bankinn þurfi ekki að gera lítið úr.

Sóknaraðili vísar til þess að bankinn hafi ekki sinnt skyldu sinni samkvæmt 4. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga og geti ekki fríað sig af því með spám og getgátum um hvað sóknaraðili hefði gert eða ekki með þær upplýsingar. Bankinn hafi ekki fengið þær undirritanir sem hafi þurft og borið að fá og hafi ekki kynnt sóknaraðila skyldu hans.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfu sóknaraðila verði hafnað. Varnaraðili bendir á að í upphafi árs 2012 hafi lögfræðideild varnaraðila tekið ábyrgð sóknaraðila til skoðunar. Hafi það verið mat lögfræðideildar á þeim tíma að ábyrgðirnar væru ógildar, sbr. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga. Skuldabréfið hafi verið áritað um niðurfellingu ábyrgða þann 23. febrúar 2012. Sama dag hafi fallið dómur í héraði í máli nr. E-2375/2011. Málsatvik í þeim dómi séu sambærileg þeim sem hér um ræði. Greiðslumat hafi verið framkvæmt og hafi það skilað jákvæðri niðurstöðu en sé óundirritað af ábyrgðarmönnum. Engu að síður hafi veðið verið talið fullgilt og í samræmi við ákvæði samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga.

Á grundvelli framangreindar dómsniðurstöðu kveðst varnaraðili hafa hafnað kröfum sóknaraðila um endurgreiðslu afborgana hans á umræddu skuldabréfi, þar sem ábyrgðirnar hafi verið gildar frá upphafi. Sóknaraðili eigi því einvörðungu endurkröfurétt á hendur skuldara bréfsins. Ábyrgðirnar séu þó fallnar úr gildi frá og með 23. febrúar 2012 sbr. áritunina um niðurfellingu ábyrgða.

Af hálfu varnaraðila er það ekki talið ósanngjarnt að byggja á framangreindu dómafordæmi. Það hefði enda vart breytt niðurstöðu ábyrgðarmanna til ábyrgðartökunnar ef þeim hefði sannarlega verið kynnt niðurstaða greiðslumatsins þar sem greiðslugeta lántaka hafi verið jákvæð og bent til þess að hún gæti staðið í skilum með afborganir af láninu. Því verði ekki talið að þeir annmarkar að fá ekki undirritun ábyrgðarmanna á greiðslumatið sjálft leiði til þess að endurgreiða beri sóknaraðila þær afborganir sem hann hafi sjálfur innt af hendi. Ábyrgðirnar verði ekki endurvaktar af hálfu bankans.

Með vísan til framangreinds fer varnaraðili fram á að kröfum sóknaraðila um endurgreiðslu afborgana sem hann hafi innt af hendi á skuldabréfi nr. X verði hafnað.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að endurgreiðslu afborgana vegna skuldabréfs nr. X að fjárhæð kr. 711.522 sem sóknaraðili var í sjálfskuldarábyrgð fyrir.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dagsett 1. nóvember 2001, er undirritað af Samtökum banka og verðbréfafyrirtækja f.h. aðildarfélaga sinna. FF var eitt þessara aðildarfélaga og leiðir varnaraðili rétt sinn í máli þessu frá því félagi. Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000.

Í máli þessu liggur fyrir skjalið „Niðurstöður greiðslumats“. Þar kom fram að til ráðstöfunar eftir framfærslu og greiðslu lána á mánuði væru kr. 30.024. Lántaki A, skrifaði undir umrætt greiðslumat en ekki ábyrgðarmenn. Ljóst er að varnaraðili framkvæmdi greiðslumat í umrætt sinn og uppfyllti þannig skilyrði 3. gr. samkomulagsins að því leyti.

Í 4. gr. samkomulagsins er fjallað um upplýsingagjöf til ábyrgðarmanns áður en til skuldaábyrgðar er stofnað. Í ákvæðinu er í fyrsta lagi kveðið á um það að fjármálafyrirtækjum beri að gefa út upplýsingabækling um skuldaábyrgðir og veðsetningar og dreifa með skjölum sem afhent eru ábyrgðarmönnum til undirritunar og með undirritun lánsúmsóknar eða annarra gagna sem fyllt eru út í tengslum við afgreiðsluna skal ábyrgðarmaður staðfesta að hann hafi kynnt sér efni upplýsingabæklings um ábyrgðir.

Í 2. mgr. 4. gr. ræðir um hvernig ábyrgðarmaður skal með undirritun sinni staðfesta að hann hafi kynnt sér efni upplýsingabæklingsins og staðfesta sérstaklega ef það á við að honum sé kunnugt um að ráðstafa eigi meira en helmingi lánsfjárhæðar til uppgreiðslu eldri lána.

Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggja fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Ef niðurstaða greiðslumats bendir til að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði veitt engu að síður, skal hann staðfesta það skriflega.

Í dómi héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-4871/2011 lá fyrir að greiðslumat hafði verið framkvæmt og kynnt greiðanda. Það hafði hins vegar ekki verið kynnt ábyrgðarmanni sem hafði þó kynnt sér efni upplýsingabæklings um persónuábyrgðir og veðsetningar þriðja aðila. Byggt var á því sjónarmiði í umræddum dómi héraðsdóms að ábyrgðarmaður hefði getað kynnt sér greiðslumatið hefði hann viljað gera það og talið það ákvörðunarástæðu fyrir því að lána veð í íbúðinni. Hann hafi skrifað undir skuldabréfið þar sem sérstaklega var tilgreint að hann hafi kynnt sér efni upplýsingabæklings um persónuábyrgðir og veðtryggingu þriðja aðila. Ábyrgðarmaður hafi tekið þá ákvörðun að lána veð í íbúð sinni. Í slíku felist skuldbinding sem honum beri að standa við.

Í máli þessu liggur fyrir að niðurstaða greiðslumats var jákvæð. Sóknaraðili gat kynnt sér greiðslumatið hefði hann viljað það og talið það ákvörðunarástæðu fyrir því að gangast í sjálfskuldarábyrgð til tryggingar skuldabréfinu. Þá staðfesti sóknaraðili að hafa kynnt sér upplýsingabækling um sjálfskuldarábyrgðir. Sóknaraðili tók þá ákvörðun að gangast í sjálfskuldarábyrgð, en í slíku felst skuldbinding sem honum hefði borið að standa við, og hefðu því ekki verið forsendur til að fella ábyrgð sóknaraðila niður á grundvelli samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, sbr. dómur héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-4871/2011 og úrskurður úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 94/2012. Ábyrgð sóknaraðila var því gild frá upphafi.

Varnaraðili tók þá ákvörðun 23. febrúar 2012 að fella niður sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila og B á umræddu skuldabréfi. Af skjalinu „Áritun um niðurfellingu sjálfskuldarábyrgðar“ verður ekki ráðið að með niðurfellingunni hafi varnaraðili skapað sér skyldu til að endurgreiða ábyrgðarmönnum það sem þeir höfðu greitt vegna ábyrgðar sinnar. Sóknaraðili hefur heldur ekki teft fram öðrum gögnum eða yfirlýsingum varnaraðila sem fela þetta í sér.

Í ljósi þess að ábyrgðin var gild frá upphafi þangað til varnaraðili tók ákvörðun um að fella hana niður þann 23. febrúar 2012 leiða óskráðar reglur um endurgreiðslu ofgreidds fjár heldur ekki til þeirrar niðurstöðu að sóknaraðila beri endurgreiðsla afborgana að fjárhæð kr. 711.522 vegna greiðslna skv. ábyrgð á skuldabréfi nr. X, þrátt fyrir að varnaraðili hafi tekið ákvörðun um að fella ábyrgðina niður.

Af öllu þessu leiðir að óhjákvæmilegt er að hafna kröfu sóknaraðila.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Kröfu sóknaraðila, M, á hendur varnaraðila, F, er hafnað.

Reykjavík, 11.janúar 2013.

Haukur Guðmundsson

Guðlaug B. Ólafsdóttir

Jóhann Tómas Sigurðsson

Sérálit Geirs Arnars Marelssonar og Hildigunnar Hafsteinsdóttur

Við erum sammála þeirri röksemdarfærslu meirihlutans að réttur sóknaraðila til endurgreiðslu vegna greiðslna skv. ábyrgð á skuldabréfi nr. X velti á því hvort réttilega hafi verið staðið að málum þegar sóknaraðili gekkst í ábyrgðina. Við erum hins vegar ósammála þeirri afstöðu meirihlutans að ábyrgðin hafi verið gild frá upphafi.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dagsett 1. nóvember 2001, er undirritað af Samtökum banka og verðbréfafyrirtækja f.h. aðildarfélaga sinna. Forveri varnaraðila, þ.e. það félag sem hann leiðir rétt sinn í máli þessu frá, var eitt þessara aðildarfélaga. Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins.

Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000.

Í málinu liggur fyrir skjalið „Niðurstöður greiðslumats“, þar sem lýst er jákvæðri niðurstöðu greiðslumats. Útgefandi skuldabréfsins undirritaði skjalið dags. 7. febrúar 2007, en það gerði sóknaraðili ekki og ekki var gert ráð fyrir undirritun hans. Hins vegar veitti lántaki með undirritun sinni heimild til þess að upplýsingar úr greiðslumati yrðu veittar ábyrgðarmönnum. Því er ljóst að varnaraðili framkvæmdi greiðslumat í umrætt sinn og uppfyllti þannig skilyrði 3. gr. samkomulagsins að þessu leyti.

Í 4. gr. samkomulagsins er fjallað um upplýsingagjöf til ábyrgðarmanns áður en til skuldaábyrgðar er stofnað. Í ákvæðinu er í fyrsta lagi kveðið á um það að fjármálafyrirtækjum beri að gefa út upplýsingabækling um skuldaábyrgðir og veðsetningar og dreifa með skjölum sem afhent eru ábyrgðarmönnum til undirritunar og með undirritun lánsúmsóknar eða annarra gagna sem fyllt eru út í tengslum við afgreiðsluna skal ábyrgðarmaður staðfesta að hann hafi kynnt sér efni upplýsingabæklings um ábyrgðir.

Í 2. mgr. 4. gr. ræðir um hvernig ábyrgðarmaður skal með undirritun sinni

staðfesta að hann hafi kynnt sér efni upplýsingabæklingsins og staðfesta sérstaklega ef það á við að honum sé kunnugt um að ráðstafa eigi meira en helmingi lánsfjárhæðar til uppgreiðslu eldri lána.

Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggi fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Ef niðurstaða greiðslumats bendir til að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði veitt engu að síður, skal hann staðfesta það skriflega.

Þá liggur fyrir í málinu skjalið „Lánsúmsókn – Fylgiskjal með skuldabréfi X“, en á því skjali, sem aðalskuldari undirritaði hinn 8. febrúar 2007, er jafnframt að finna ódagsetta undirritun sóknaraðila sem ábyrgðarmanns. Í því skjali er jafnframt að finna „greiðslumat“ en þar eru allir reitir útfylltir með tölunni 0 og því ekki um raunverulegt greiðslumat að ræða. Þá er ekki hakað við kassa framan við staðhæfinguna „Greiðslumat hefur verið framkvæmt og undirrituðum hefur verið kynnt niðurstaða þess í samræmi við það sem að neðan greinir.“ Raunar er ekki hakað við neinar staðhæfingar í umræddu skjali. Er raunar ekki deilt um það í málinu að greiðslumat á skuldara hafi aldrei verið kynnt fyrir sóknaraðila sem ábyrgðarmanni. Þá verður heldur ekki séð að sóknaraðila sem ábyrgðarmanni hafi sérstaklega verið bent á að kynna sér greiðslumat á aðalskuldara.

Er það því mat okkar að varnaraðili hafi ekki fullnægt upplýsingaskyldu sinni samkvæmt áður nefndu samkomulagi í umrætt sinn.

Þá er einnig að líta til þess að meðal þess sem fram kemur í andsvörum varnaraðila er eftirfarandi: „Í upphafi árs 2012 tók lögfræðideild bankans ábyrgðirnar til skoðunar. Var það mat lögfræðideildar á þeim tíma að ábyrgðirnar væru ógildar sbr. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða. Skuldabréfið var áritað um niðurfellingu ábyrgða dags. 23. febrúar sl.“ Síðar þann sama dag féll svo héraðsdómur í máli E-2375/2011, og á grundvelli þess dóms breytti varnaraðili í raun afstöðu sinni á þann veg að umræddar ábyrgðir hefðu í raun verið gildar frá upphafi. Var því endurkröfu sóknaraðila í máli þessu hafnað þó eftir standi að ábyrgðin sem slík er niður fallin. Þá verður jafnframt að fallast á það með sóknaraðila að hæpið sé að halda eftir greiðslum hans af skuldabréfinu eftir að varnaraðili hefur tekið þá afstöðu að ábyrgðirnar séu ógildar. Dómar sem falla, eða kunna að falla, þar með taldir dómar héraðsdóms Reykjavíkur í málum E-2375/2011 og E-4871/2011, eftir að slík ákvörðun liggur fyrir, ættu ekki að breyta neinu um stöðu aðila hvað það varðar, enda virðist varnaraðili með niðurfellingu ábyrgðanna hafa fallist á að hafa ekki farið eftir efnisreglum samkomulagsins og metið afleiðingar þess þannig að ábyrgðirnar skyldu ógildar.

Þegar atvik málsins eru metin heildstætt, þ.á.m. það að ábyrgðarmanni var ekki kynnt niðurstaða greiðslumats eða bent á þann möguleika að kynna sér gögn þau sem lágu til grundvallar greiðslumati teljum við að frá upphafi hafi verið forsendur til að ógilda sjálfskuldaábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. X, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um sammingsgerð, umboð og ógilda löggerninga.

Það er því álit okkar að varnaraðili, F, skuli endurgreiða sóknaraðila, M, þær greiðslur sem hinn síðarnefndi hefur innt af hendi vegna umrædds skuldabréfs. Þar sem sú niðurstaða er á öndverðum meiði við álit meirihluta nefndarinnar eru þó ekki efni til að kveða sérstaklega á um hve há slík endurgreiðsla skuli vera að teknu tilliti til vaxta og dráttarvaxta.

Reykjavík, 11. janúar 2013.

Geir Arnar Marelsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir